

پیش‌خواران

«زندگی و مبارزات آیت‌الله طالقانی»
در آینه یک پژوهش نوانتشار

دیده تکاپوی مداوم در طریق عدالت و آزادی

■ شاهد توحیدی



آیت‌الله سید محمودطالقانی پرداخته است. این پژوهش از سوی حشمت‌الله عزیزی انجام شده و مرکز اسناد انقلاب اسلامی، به انتشار آن همت گماشته است. نویسنده در مقدمه خویش بر کتاب «زندگی و مبارزات آیت‌الله طالقانی»، نکات پی‌آمده را از نظر دور نداشته است:

«در میان رهبران روحانی و سیاسی انقلاب، آیت‌الله طالقانی دارای ویژگی‌های خاصی است. ایشان از پیشگامان و از با سابقه‌ترین مبارزان روحانی، علیه رژیم پهلوی بود که در سال‌های آخر سلطنت رضاشاه عملاًوارد مبارزه شد. امتیاز دوم طالقانی این بود که از چنان شخصیت، منزلت و جایگاهی برخوردار بود که همواره فراتر از احزاب و گروه‌های سیاسی اجتماعی و حتی ایدئولوژیک عمل می‌کرد و این مسئله نیز از شرح صدر قرآنی و وسعت مشرب سیاسی و ایمانی او، با الهام از قرآن بود. وی با همکاری نیروهای سیاسی مبارز، عدالت‌خواه و آزادی‌طلب، درصدد بود تا آنها را جذب نماید. طالقانی در طول ۴۰سال مبارزه و مجاهدت - که بیش از ۱۱سال آن را در زندان و تبعید سپری کرد- همواره پیشرو، هدایتگر و توازن بخش نیروهای انقلابی بود. به رغم آثار و نوشته‌های ارزشمند به جامانده از ایشان و نقش مؤثر وی در پیروزی انقلاب اسلامی، به جز

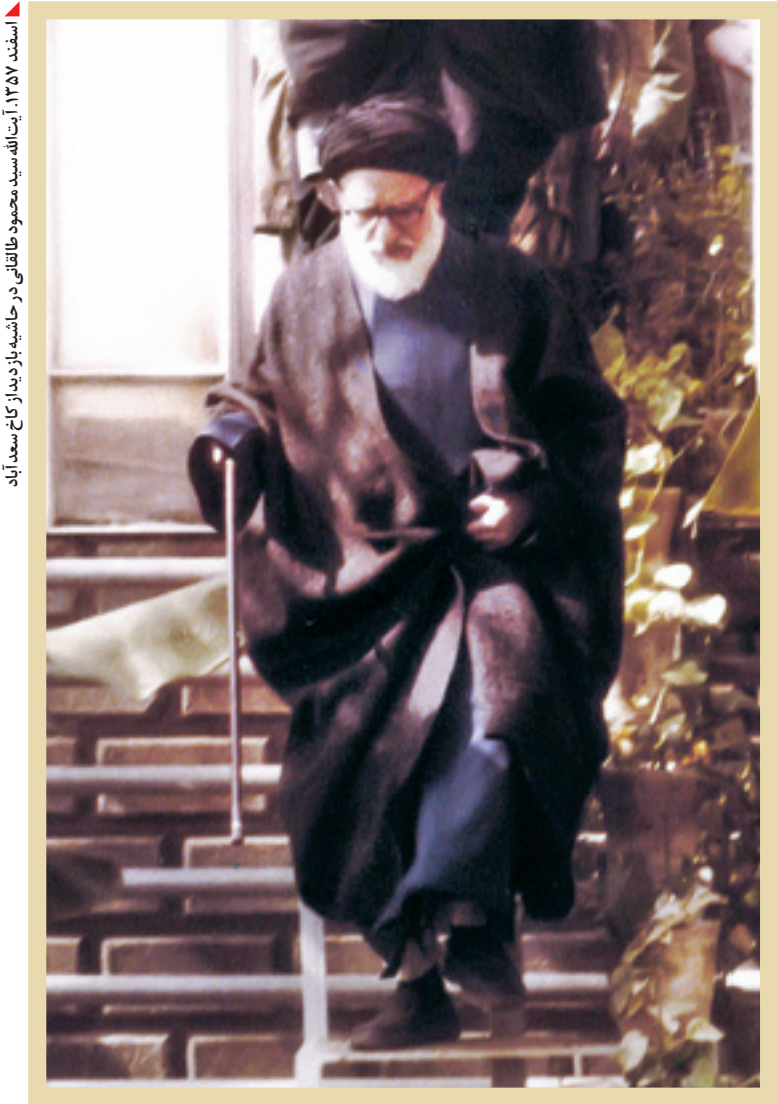


معدود نوشته‌ها، هنوز آن چنان که باید و شاید، در مورد دیدگاه‌ها، مواضع، آثار و نقش ایشان در پیروزی انقلاب اسلامی، پژوهش‌های در خور توجهی انجام نگرفته است. هر چند نویسنده نیز ادعا ندارد که با این نوشته توانسته است حق مطلب و دین خود را نسبت به آن مجاهد مصلیح ادا کند اما به مصداق این بیت مولانا که:

آب دریا را اگر نتوان کشید
هم به قدر تشنگی باید چشید
تلاش شده‌است تا گوشه‌ای از زحمات، مجاهدت‌ها و اندیشه‌های آن بزرگمرد، برای تشنگان عدالت و شیفتگان راه آزادی و دوستدارانش به رشته تحریر در آید. نوشته حاضر که حاصل بیش از یک سال تحقیق و پژوهش است، با شوق و علاقه وافر به اندیشه‌های طالقانی صورت گرفته، شامل پنج بخش و چندین فصل است. بخش اول، به زندگینامه خانوادگی و حیات علمی ایشان می‌پردازد. در بخش دوم به طور مختصر، به مبارزات سیاسی - اجتماعی طالقانی، از دوران پهلوی اول تا پیروزی انقلاب اسلامی اشاره شده است. بخش سوم به رابطه طالقانی با گروه‌ها و سازمان‌های سیاسی پرداخته و بخش چهارم شامل مباحثی از جمله: مسئله کردستان و ترکمن صحرا، شورای انقلاب، احیای نماز جمعه و مجلس خبرگان و به طور کلی به فعالیت‌های طالقانی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، تا زمان رحلت ایشان اختصاص دارد. آرا، اندیشه‌ها و دیدگاه‌های طالقانی، شامل اصل شورا، حکومت و حاکمیت آزادی و استبداد، طالقانی و قرآن، طالقانی و روحانیت و... فصول بخش پنجم را تشکیل می‌دهند. در تألیف این اثر سعی شده، حتی‌الامکان از آثار و تألیفات طالقانی و اسناد و منابع دست اول استفاده شود. گذشته از اسناد منتشر شده از آیت‌الله طالقانی از اسناد و اعلامیه‌های موجود در آرشیو مرکز اسناد انقلاب اسلامی و سازمان اسناد و کتابخانه ملی استفاده شده است...»

عاریخ

تاریخ ۶۰۴۰۸۵۲۳



آیت‌الله سید محمود طالقانی در حاشیه بازدید کاخ سعد آباد

درد

طالقانی گذشته از اشرافی که بر مبارزات داخلی کشور و ایرانیان خارج از کشور داشت، با مجاهدان نهضت رهایی بخش فلسطین نیز در ارتباط بود و از آنها پشتیبانی و حمایت می‌کرد. در واقع توجه او تنها به ایران و مبارزات داخلی معطوف نبود، بلکه نگاه وی به وسعت کل جهان اسلام بود و از آنجا که مسئله فلسطین در آن زمان در رأس مسائل کشورهای اسلامی قرار داشت، در ایران به عنوان یکی از پیشگامان حمایت از مردم فلسطین فعالیت می‌کرد

ظلم و تجاوز دیگری واقع شده، امری واجب و لازم است، چنان‌که معلم کبیر قرآن نیز می‌گفت:«در واقع هر انقلاب علیه ظلم، علیه استبداد، علیه استعمار، در هر جای دنیا که باشد، از نظر ما یک انقلاب اسلامی است. چراکه روح اسلام و تعالیم اسلام، در جهت رفع ظلم از همه انبای بشر، همه انسان‌ها و مظلومین و مستضعفین است...».

■ **نماز تاریخی عید فطر در سال ۱۳۴۸**

آیت‌الله طالقانی به عنوان یکی از پیشگامان دفاع از حقوق فلسطینیان در برابر رژیم صهیونیستی، پس از بازدید از خطوط مقدم نبرد و دیدار با رهبران جنبش مقاومت و مجاهدان مبارز فلسطینی و همچنین سفرهای مختلف به مصر و کشورهای عربی، برای تکمیل فعالیت‌های فکری و سیاسی خود در این زمینه، برخی اقدامات را انجام داد که بارزترین و تأثیرگذارترین این تلاش‌ها، اقدام نمادین اختصاص فطر به مبارزان فلسطینی در سال ۱۳۴۸ش بود. عید فطر بود و جمعیت زیادی، برای خواندن نماز عید به مسجد هدایت آمده بودند. آنان اغلب دانشگاهی، روحانی، بازاری و نیز از کسبه محل بودند. طالقانی نماز را چنان با عظمت و قلبی پسر از درد اقامه کرد که وقتی در رکعت دوم، دعای قنوت به کلمات «اللّٰهی جعلته للمسلمین عیداً» رسید، حالش منقلب شد! بلافاصله مرحوم سید ابراهیم دیناله نماز را گرفت و به پایان رساند. پس از نماز، آقا به ایستاد و در حالی که به عیاشیش تکیه داده بود، با همان صراحت گفتار و زبان گویای همیشگی‌اش خطبه خواند. این خطبه در حالی ایراد شد که هنوز چند ماهی از آزادی‌اش نگذشته بود و حفقانی که رژیم ایجاد کرده بود، موجب شد که نه خودش آزادی کامل داشته باشد و نه زیانش، با این حال لب به سخن گشود! ابتدا به بیان هدف بعثت‌النبیا پرداخت و سپس اوضاع کشورهای اسلامی و مسلمانان را مطرح نمود. در اینجا وارد بحث فلسطین و اوضاع رقت بار مردم مظلوم و آوارگان این کشور شد که بر اثر تجاوز یهودی‌های صهیونیست، خانه و زمین‌های خود را از دست داده و سرگردان شده بودند. طالقانی طوری از مظلومیت آنان گفت که هم خود و هم مردم به شدت گریستند!او در خطبه نماز عید، از دردها و رنج‌های ملت فلسطین سخن گفت و در پایان نماز از شرکت کنندگان خواست، تا فطر به خود را به مردم فلسطین هدیه کنند. این طرح، با استقبال چشمگیر نمازگزاران روبرو و به مبالغه قابل توجهی نیز پول جمع آوری شد که با کمک آیت‌الله طالقانی و مهندس بازرگان، برای مردم فلسطین ارسال شد.

این اقدام مبتکرانه و شجاعانه طالقانی، توجه ملت ایران را به مسئله فلسطین جلب نمود. به طوری که در محافل مذهبی و بین مبارزان، در این مورد بسیار سخن رفت و رژیم شاه که در آن مقطع یکی از حامیان سرخست حکومت غاصب اسرائیل بود، به وحشت افتاد و در صدد خنثی کردن تحرکات طالقانی در مورد مسئله فلسطین و کمک به مردم مظلوم و آواره آن برآمد. به همین دلیل بود که صبح روز عید فطر سال ۱۳۵۰ش، مسجد هدایت را محاصره و طالقانی را دشمنان پس از اعلام روز محبوس ساختند و بعد از یک ماه، او را به زایل تبعید کردند!

■ **پیروزی انقلاب اسلامی و دور جدید بصیرت افزایی درباره فاجعه فلسطین**

پس از پیروزی انقلاب اسلامی که بسیاری از رهبران و نمایندگان جنبش‌های اسلامی به ایران سفر کردند، در ملاقات با طالقانی که در راه اهداف انقلاب سختی‌های زندان و شکنجه و تبعید را تحمل کرده بود، به ایدئولوژی مبارزه اسلامی آشنا می‌شدند. هنگامی که رهبران سازمان آزادی بخش فلسطین به دیدارش آمدند، مبارزات آنها را استایش و در حمایت از این جنبش اسلامی به شهردار تهران پیشنهاد کرد، تا یکی از خیابان‌های تهران را به نام قدس نامگذاری کرده و جمعه آخر ماه رمضان را نیز «روز قدس» بنامند. امام‌خمینی با این پیشنهاد موافقت کرده و به این ترتیب مقرر شد، تا جمعه آخر ماه رمضان به نام روز جهانی قدس اعلام شود، تا هر ساله همه کشورهای اسلامی در بزرگداشت روز قدس شرکت کنند.

■ **اولین خطبه نمازجمعه روز قدس**

ایراد خطبه‌های نخستین نمازجمعه روز قدس از سوی آیت الله طالقانی، از دو جنبه مهم و در خور توجه می‌نماید. نخست: اینکه شخصیتی که با مراسم را به انجام رساند که خود دارای سابقه طولانی در مواجهه با حکومت نامشروع اسرائیل بود و دیگر، مضامین مهم سخنانی که در این مراسم ارائه کرد. طالقانی در آغاز ضمن تأکید بر ضرورت همبستگی اسلامی در موضوع فلسطین، با استناد به منابع دینی اظهار داشت: «بار دومی است که به نام قدس، به نام سرزمین مقدس فلسطین، در همین دانشگاه دور هم جمع می‌شویم و همین آیات را تلاوت می‌کنیم. آن بار جمعیتی محدود و این بار جمعیتی نامحدود. این مسئله به دستور و ابتکار و سعه‌نظر رهبری ما و دولت ما از ایران انقلابی شروع شد که روزی به نام روز قدس، نه در سطح کشور که در سطح کشورهای اسلامی و همه مسلمان‌های مسئول و متعهد باشد. روز همبستگی، روزی است که ما مسلمانان ایران، با صدای بلند و بدون مانع، دعوت مظلومین فلسطین و قدس از دست رفتن را اجابت می‌کنیم. فرمود: ان‌المومنین فی تعاونهم و تعاضدهم کاراس من الجسد، اذا اشکتی تداعی علیه سائر الجسد بالسهر والحمی. همه مسلمانان در هر جایی که هستند، در تعاونی که با یکدیگر دارند، تعاضدی که دارند، تراحمی که دارند، همه مانند سری هستند از یکدی. آنگاه که شکایت کند و به درد آید، هر عضو بدن انسان وقتی به درد آمد



یمن، ۱۳۵۷. آیت‌الله سید محمود طالقانی در دیدار بااسر عراق و همسرانشان

روزنامه جوان | شماره ۲۳۹۸

و به وسیله اعصاب شکایت خودش را به مراکز فرماندهی و اعضای دیگر رساند، همان عضو رأس می‌شود و همه اندیشه، فکر، چشم و گوش، متوجه همان عضو آسیب‌دیده می‌شود تا آن را نجات بدهد. چرا؟ برای اینکه اگر آن نجات پیدا نکرد، همه اعضا فلج می‌شوند. باید مسلمان‌های دنیا بدانند، همه عضو یک پیکرند و گمان نکنند با بی‌تفاوتی و بدون توجه به درد مسلمان‌های دیگر، می‌توانند خود را حفظ کنند و از رنج و درد آقاتی که متوجه آنهاست، نجات پیدا کنند...».

افشای ماهیت فکری و رفتاری صهیونیسم و ضرورت خروج قدس از انحصار آنان، از دیگر محورهای خطبه‌اولین روز جهانی قدس بود. «یک مشت مردم از گوشه و کنار دنیا جمع شدند و مکتبی را درست کردند که مخرب مکتب همه انبیا و ادیان است. نباید بچینید؟ همه ادیان؟ اینها هستند که چهره انبیا را خراب کرده‌اند. اینها هستند که توحید خالص را تبدیل به شرک و خودپرستی کرده‌اند. بیت‌المقدس را که از آن همه ادیان الهی اسلام، مسیحیت و یهودیت است، به انحصار خود گرفته‌اند. این مرکز، باید از لوٹ صهیونیسم پاک شود. این وظیفه فرد فرد مسلمان‌هاست. بکوشید. باید دنبال امروز که روز قدس می‌نامیم، پیش از این شعارها و اجتماعات، به عمل بپردازیم و مجهز شویم. همان‌طوری که امام فرمودند: اگر هر کدام از مسلمان‌ها یک سطل آب ریخته بودند، سبلی بود که صهیونیسم را از بین می‌برد! همان‌طور که در منا هر کدام هفت ریگ می‌زدند و بر ج شیطان را غرق ریگ می‌کنید، هر کدام یک ریگ، سنگ، یک سلاح، در دست بگیرد. همه باید مجهز شویم. خصوصاً ما مسلمان‌های ایران که دائماً در معرض این فتنه هستیم. ببینید الان صهیونیسم خونخوار، چه جور خشمگین دندان روی هم می‌گذارد و برای ما نقشه می‌کشد و به خصوص از این اتحادی خشمگین است که مسلمان‌ها، رهبر ما، دولت ما، ملت ما در روز قدس، روز جمعه آخر رمضان، در سراسر کشورهای اسلامی دارند. ما حساب‌مان با عموم ملت‌های اسلامی است. بعضی از دولت‌ها هستند که بازی می‌کنند، بعضی شناخته، بعضی ناشناخته. ملت‌های مسلمان، باید خودشان راه بیفتند. همه مجهز، همه آماده، روزی برسد که همه حرکت کنیم به طرف بیت‌المقدس. ما هم باید آماده باشیم، از دبستان، دبیرستان، دانشگاه، باید بچه‌های خردسال ما، زن‌های ما، دردهای ما، پیر و جوان ما، باید آماده دفاع باشیم. دفاع از بیت‌المقدس، دفاع از بیت‌المقدس، دفاع از حرم خداست و بر همه واجب‌است. برزن و مرد و کودک و بزرگ و ما، واجب‌است. من پیشنهاد می‌کنم در مدارس ما، در روستاهای ما، در کارخانه‌های ما، روزهای معینی، اشخاص وارد، بچه‌ها، اطفال و جوان‌ها و زن‌های ما را تمرین نظامی بدهند و در تمام کشورهای اسلامی اینگونه باشند...».

و سرانجام لزوم توجه مداوم نظام جمهوری اسلامی به مظلومان فلسطینی و ضرورت ادامه تظاهرات و تبلیغات در این فقره و نیز اشاره به سنگ اندازی‌های دشمنان پس از اعلام روز قدس از سوی امام خمینی، از دیگر نکات مورد اشاره طالقانی در خطابه تاریخی‌اش بود. «اگر یک انسانی، غیر مسلمان هم باشد و مظلوم واقع شود و فریادش بلند شود، مسلمان‌ها به داد ما برسند و اجابت نکنند، اینها از اسلام خارج‌اند. فریاد فلسطینی‌ها، لبنانی‌ها بلند است، مسلمان‌ها به داد ما برسند. ما را از این خونخوار و از این وحشی به اسم صهیونیسم نجات بدهید. سوره یه، لبنان، مردم مصر، توده مردم مصر، نه دولت مصر، اردن، همه دارند فریاد می‌کشند و امروز روزی است که ما می‌گوییم: برادر‌ها، ما به امروز دعوت شما را اجابت می‌کنیم. این ملت عظیم ما و روز ماه مبارک رمضان، با زبان روز، در زیر آفتاب، در میان خیابان‌ها، فریاد می‌زند: قدس، قدس، فلسطین، فلسطینی‌ها، لبنانی‌ها بلند است، مسلمان‌ها به فلسطین و برادران ما در کشورهای اسلامی، در یک صف قرار گرفته‌اند. همین است که اسرائیل، صهیونیسم و آمریکا را به وحشت می‌اندازد. منتظر باشید، طوطه‌ها بیشتر می‌شود. از آن روزی که روز قدس اعلام شد، ببینید در خیابان‌های تهران چه حوادثی به وجود آمد. اینجا یک مقداری آرام گرفت، پاهو چه خبر شد! اینها چه هستند؟ چه می‌گویند؟ به یقین بدانید، بخواند یا نخواهند، اینها آلت دست صهیونیست‌ها و استعمارند و اگر سر جانشان نشینند، ملت مسلمانان دنیا را سر جایشان خواهند نشاند. آن ملتی که خون داده (صحیح است)، تسامح اسلامی، گذشت اسلامی و عفو اسلامی حدی دارد. تا آنجاست که نهضت ما، انقلاب ما که انقلاب دنیاست، انقلاب محرومین و مستضعفین دنیاست، لطمه نینند. ما امروز متأثریم که می‌بینیم، دائم فریاد مسلمانان دنیا بلند است. اجابت می‌کنیم، ولی از درون برای اینکه ما را مشغول کنند ما را از مسائل دیگر مسلمان‌ها غافل کنند، دائماً فتنه می‌کنند. همان‌طوری که قرآن فرمود: (این فتنه) دامنگیر خودشان خواهد شد. ما پیشنهاد می‌کنیم شهردار تهران، یکی از خیابان‌های تهران را به نام قدس نامگذاری کند و ما این روز را هر سال به نام روز قدس اجتماع داشته باشیم و مسائل قدس و مسائل فلسطین، برای عموم مسلمانان تفهیم شود: ظهور صهیونیسم، کی اینها را آوردند؟ و چه‌ها کردند؟ و آن چهره مظلومیتی که یهودی‌ها در جنگ اخیر به دست نازی به خود گرفته بودند و تغییر کرد، الان مردم دنیا، این چهره مظلومیت را در این یهودی‌ها نمی‌بینند. یهودی‌های موجد و مؤمن از دشمنان دنیا، باید چهره توحید و دعوت انبیا را به دیدن نشان بدهند و از صهیونیسم خونخوار و عوامل آنها، خودشان را تیره کنند...».